Хмельницький інститут
імені Блаженнішого Володимира, Митрополита Київського і всієї України
Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Актуальні питання державотворення та захисту прав людини в Україні

Випуск 6

Хмельницький – 2018

УДК 342.7
ББК 67.9 (4Укр)
А 43

А 43 Актуальні питання державотворення та захисту прав людини в Україні: зб. наук. пр. / гол. ред. Л. Г. Білий. – Хмельницький : Вид-во Хмельниц. ін-ту ПрАТ «ВНЗ «МАУП», 2018. – Вип. 6. – 208 с.

У збірнику наукових праць вміщено статті з тематики «Актуальні питання державотворення і захисту прав людини в Україні». Авторами статей розкрито такі питання: конституційні права та свободи людини та громадянина; система захисту праві і свобод людини; шляхи вдосконалення законодавства України та проблеми його адаптації до правової системи Євросоюзу.

Редакційна колегія:

Білий Л. Г., директор Хмельницького інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП», кандидат педагогічних наук, доцент (головний редактор); **Авсієвич А.В.,** доктор філософії в галузі права (Хмельницький економіко-правовий коледж ПрАТ «ВНЗ «МАУП»); **Андрушко А.В.,** кандидат юридичних наук, доцент (Хмельницький університет управління і права); **Мота А.Ф.,** кандидат юридичних наук, доцент (Національна академія Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького); **Охман О.В.,** кандидат юридичних наук (Хмельницький інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП»); **Олійник В.В.**, кандидат педагогічних наук, доцент (Хмельницький інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП»); **Парандій В.О.,** кандидат історичних наук, доцент (Хмельницький економіко-правовий коледж ПрАТ «ВНЗ «МАУП»); **Трембіцький А.М.,** кандидат історичних наук, старший науковий співробітник (Хмельницький інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП»); **Циганюк Ю.В.,** кандидат юридичних наук (Хмельницький інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП»).

Рецензенти:

Дем'янова О.В., кандидат юридичних наук, доцент (м. Хмельницький)
Рабовська С.Я., кандидат юридичних наук, доцент (м. Київ).

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Хмельницького інституту
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»
(протокол № 6 від 25 червня 2018 р.)

© Хмельницький інститут
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»,
©автори статей,
2018

характер праці, затверджений наказом Міністерства праці і соціальної політики України від 30 січня 1998 р. № 16. – ОВУ, - 1998. - № 5.

8. Постанова КМУ «Про затвердження списку виробництв, цехів, професій і посад, із шкідливими та важкими умовами праці, зайнятість працівників на умовах в яких дає право на щорічну додаткову відпустку» від 17 листопада 1997 р. № 1290. – ОВУ. – 1997, - № 5.

9. Ротань В.Г., Зуб І.В., Стичинський Б.С.: Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. – К.: А.С.К., 2006. – 653 с.

А.М. Трембіцький,
кандидат історичних наук, снс
(м. Хмельницький)

ПРАВО ГРОМАДЯН НА ДОСТУП ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

У сучасному світі досить важливим завданням усіх, хто володіє інформацією, є надання «загалові правдиві і вичерпуючі інформації про події в багатогранному сьогодні суспільному, політичному і господарському та культурному житті дома і закордоном». Значення правдивої та об'єктивної інформації є досить важливим, адже вона є «наче жилами, в яких кружляє кров народною життя, вона є передумовою прогресу і його контролем, вона є базою публічної опінії і справді двосічною зброєю, яка може або промощувати шлях прогресові, або його відгороджувати, залежно як буде використана». «Фальшива чи тенденційна інформація може принести шкоди, якої нічим не дасться направити», «може ввести в блуд публічну опінію» та стати «базою фальшивих заключень і висновків, що з черги можуть стати причиною катастрофи». Неправдива, неперевірена, перекручена інформація чи непоінформованість громадян, може мати трагічні наслідки для людей, але, на щастя, вона «не в силі здержати природного розвитку» людства. Дуже важливим є те, щоби інформація «була правдива і об'єктивна, без огляду на те, чи вона для нас приємна, чи прикра» [4].

Одним із ключових конституційних прав людини є право на доступ до публічної інформації в сучасному інформаційному суспільстві. Відповідно до ст. 34 Конституції України, яка відповідає Міжнародному пакту про громадянські і політичні права, кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження

своїх поглядів і переконань. При цьому вільне вираження свого погляду включає свободу створювати, шукати, збирати, одержувати, зберігати, використовувати, поширювати, охороняти та захищати будь-яку інформацію та ідеї на свій вибір без втручання держави і незалежно від державних кордонів, усно, письмово, за допомогою друку, художніх форм вираження або в інший спосіб. Однак, ст. 5 Закону України «Про інформацію» (2011) визначає, що реалізація «права на інформацію не повинна порушувати громадські, політичні, економічні, соціальні, духовні, екологічні та інші права, свободи і законні інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб» [1; 7; 13].

Конституція України гарантує духовну і творчу свободу, не обмежену ніякою обов'язковою ідеологією, а положення ст. 34 гарантують політичним партіям і рухам, громадським організаціям, профспілкам і кожній окремій людині, доступ до засобів масової інформації. Ніхто не може бути примушений до зміни чи висловлювання своїх поглядів і переконань. Однак це включає вимоги щодо попереднього погодження повідомлень і матеріалів, які поширюються засобами масової інформації, та заборону поширення повідомлень і матеріалів з боку посадових осіб державних органів, підприємств, установ, організацій або об'єднань громадян, крім випадків, коли посадова особа є автором поширюваної інформації чи дала інтерв'ю [1].

Свобода думки і слова, вільне вираження своїх поглядів і переконань тільки тоді дістають право на існування, коли це право забезпечується розгалуженою й розвинутою в державі системою засобів масової інформації, можливістю особи отримувати інформацію з різних джерел. Основними напрямами інформаційної діяльності є політичний, економічний, соціальний, духовний, екологічний, науково-технічний, міжнародний тощо.

Законодавець, відповідно до ст. 1 Закону України «Про інформацію», під інформацією розуміє «будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді», тобто це «документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі». Цим же Законом визначено, що інформація поділяється на: статистичну, масову, про діяльність державних органів влади і місцевого самоврядування, правову, про особу, довідково-

енциклопедичного характеру, соціологічну [2; 13]. Ст. 6 Закону визначено, що право на інформацію «забезпечується: створенням механізму реалізації права на інформацію; створенням можливостей для вільного доступу до статистичних даних, архівних, бібліотечних і музейних фондів, інших інформаційних банків, баз даних, інформаційних ресурсів; обов'язком суб'єктів владних повноважень інформувати громадськість та засоби масової інформації про свою діяльність і прийняті рішення; обов'язком суб'єктів владних повноважень визначити спеціальні підрозділи або відповідальних осіб для забезпечення доступу запитувачів до інформації; здійсненням державного і громадського контролю за додержанням законодавства про інформацію; встановленням відповідальності за порушення законодавства про інформацію» [13].

Здійснення права на свободу думки і слова може бути обмежене законом лише в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя [1; 2; 7; 13].

Чинне законодавство враховуючи значення інформації в життєдіяльності суспільства, встановлює певний режим доступу до інформації (ст. 20 Закону «Про інформацію»), тобто передбачений правовими нормами порядок одержання, використання, поширення і зберігання інформації. В цьому плані законодавець за порядком доступу поділяє інформацію «на відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом». І одночасно визначає, що «будь-яка інформація є відкритою, крім тієї, що віднесена законом до інформації з обмеженим доступом». При цьому інформація з обмеженим доступом поділяється на конфіденційну (*інформація про фізичну особу, а також інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень*), таємну та службову інформація. Порядок віднесення інформації до таємної або службової, а також порядок доступу до неї регулюється відповідними законами (ст. 21 Закону) [13].

Варто зауважити, що в ч. 4 ст. 21 Закону України «Про інформацію» визначено, що до інформації з обмеженим доступом не можуть бути віднесені такі відомості:

– про стан довкілля, якість харчових продуктів і предметів побуту;

– про аварії, катастрофи, небезпечні природні явища та інші надзвичайні ситуації, що сталися або можуть статися і загрожують безпеці людей;

– про стан здоров'я населення, його життєвий рівень, включаючи харчування, одяг, житло, медичне обслуговування та соціальне забезпечення, а також про соціально-демографічні показники, стан правопорядку, освіти і культури населення;

– про факти порушення прав і свобод людини, включаючи інформацію, що міститься в архівних документах колишніх радянських органів державної безпеки, пов'язаних з політичними репресіями, Голодомором 1932-1933 років в Україні та іншими злочинами, вчиненими представниками комуністичного та/або націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів;

– про незаконні дії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб;

– щодо діяльності державних та комунальних унітарних підприємств, господарських товариств, у статутному капіталі яких більше 50% акцій (часток) належать державі або територіальній громаді, а також господарських товариств, 50 і більше % акцій (часток) яких належать господарському товариству, частка держави або територіальної громади в якому становить 100%, що підлягають обов'язковому оприлюдненню відповідно до закону;

– інші відомості, доступ до яких не може бути обмежено відповідно до законів та міжнародних договорів України [13].

Водночас Закон України «Про доступ до публічної інформації» (ст. 11) гарантує захист посадових та службових осіб, які, незважаючи на порушення своїх обов'язків, оприлюднили інформацію про правопорушення або відомості, що стосуються серйозної загрози здоров'ю чи безпеці громадян, довкіллю, якщо особа при цьому керувалася добрими намірами та мала обґрунтоване переконання, що інформація є достовірною, а також містить докази правопорушення або стосується істотної загрози здоров'ю чи безпеці громадян, довкіллю [9].

Таким чином, доступ до інформації є невід'ємною частиною в механізмі функціонування демократичного режиму, існування правової держави можливе лише за умови прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, адже

саме на основі цього можливе забезпечення участі громадян у формуванні та здійсненні державної політики. Прийняття рішень і здійснення політики органами державної влади та органів місцевого самоврядування відбувається від імені громадян України, а це має забезпечувати право доступу громадян до публічної інформації [17, с.169], адже це є основою встановлення та налагодження ефективного спілкування та комунікації між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та населенням країни. До того ж володіння громадянами інформацією про державну політику, діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування дозволяє громадянам бути не лише пасивним спостерігачем у вирішенні державних і місцевих проблем, обговоренні проектів нормативно-правових актів, проведенні державних реформ, але й стати їх безпосереднім співтворцем і учасником [19, с.351].

Відповідно до положень чинного законодавства громадянин України має право звертатися до органів державної влади, органі місцевого самоврядування та їх посадових осіб із метою ознайомлення з інформацією, тобто вимагати надання будь-якого офіційного документа, незважаючи на те, стосується такий документ особисто громадянина чи ні, окрім випадків передбачених Законом. Механізм прозорості та відкритості суб'єктів владних повноважень щодо забезпечення права громадян на доступ до публічної інформації відображені в Законі «Про доступ до публічної інформації» (2011), який «визначає порядок здійснення та забезпечення права кожного на доступ до інформації, що знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом, та інформації, що становить суспільний інтерес» [9]. Тобто Закон закріплює принцип відкритості інформації про діяльність державних та місцевих органів влади, закріплює право людей знати, чим займається влада, а також «змушує владу враховувати думку громадян при розгляді найважливіших питань» [5, с.341].

Відповідно до ст. 1 Закону «Про доступ до публічної інформації», «публічна інформація – це відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених Законом» [9].

Ст. 3 Закону встановлено гарантії забезпечення права на доступ до публічної інформації: обов'язком розпорядників інформації надавати та оприлюднювати інформацію, крім випадків, передбачених законом; визначенням розпорядником інформації спеціальних структурних підрозділів або посадових осіб, які організовують у встановленому порядку доступ до публічної інформації, якою він володіє; максимальним спрощенням процедури подання запиту та отримання інформації; доступом до засідань колегіальних суб'єктів владних повноважень, крім випадків, передбачених законодавством; здійсненням парламентського, громадського та державного контролю за дотриманням прав на доступ до публічної інформації; юридичною відповідальністю за порушення законодавства про доступ до публічної інформації [9].

Доступ до публічної інформації здійснюється на принципах: прозорості та відкритості діяльності суб'єктів владних повноважень; вільного отримання, поширення та будь-якого іншого використання інформації, що була надана або оприлюднена відповідно до Закону, крім обмежень, встановлених законом; рівноправності, незалежно від ознак раси, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак (*ст. 4 Закону «Про доступ до публічної інформації»*). Цей же Закон визначає, що доступ до інформації забезпечується шляхом систематичного та оперативного оприлюднення інформації (*в офіційних друкованих виданнях; на офіційних веб-сайтах в мережі Інтернет; на єдиному державному веб-порталі відкритих даних; на інформаційних стендах; будь-яким іншим способом*) або надання інформації за запитами на інформацію [9].

Закон «Про доступ до публічної інформації» визначає, що «публічна інформація є відкритою, крім випадків, встановлених законом» (ст. 1). До публічної інформації у формі відкритих даних відноситься публічна інформація у форматі, що дозволяє її автоматизоване оброблення електронними засобами, вільний та безоплатний доступ до неї, а також її подальше використання та поширення. Будь-яка особа може вільно копіювати, публікувати, поширювати, використовувати, в т. ч. у комерційних цілях, у поєднанні з іншою інформацією або шляхом включення до складу власного продукту, публічну інформацію у формі відкритих даних з обов'язковим посиланням на джерело отримання такої інформації.

Так, Закон встановлює, що публічна інформація, що містить персональні дані фізичної особи, оприлюднюється та надається на запит у формі відкритих даних у разі додержання однієї з таких умов: персональні дані знеособлені та захищені відповідно до Закону України «Про захист персональних даних» (2010); фізичні особи (суб'єкти даних), персональні дані яких містяться в інформації у формі відкритих даних, надали свою згоду на поширення таких даних відповідно до Закону «Про захист персональних даних»; надання чи оприлюднення такої інформації передбачено законом; обмеження доступу до такої інформації (віднесення її до інформації з обмеженим доступом) заборонено законом (ст. 10-1 Закону) [7; 9].

Водночас Закон «Про доступ до публічної інформації» (ст. 10) визначає, що кожна особа має право: знати у період збирання інформації, але до початку її використання, які відомості про неї та з якою метою збираються, як, ким і з якою метою вони використовуються, передаються чи поширюються, крім випадків, встановлених законом; доступу до інформації про неї, яка збирається та зберігається; вимагати виправлення неточної, неповної, застарілої інформації про себе, знищення інформації про себе, збирання, використання чи зберігання якої здійснюється з порушенням вимог закону; на ознайомлення за рішенням суду з інформацією про інших осіб, якщо це необхідно для реалізації та захисту прав та законних інтересів; на відшкодування шкоди у разі розкриття інформації про цю особу з порушенням вимог, визначених законом. При цьому обсяг інформації про особу, що збирається, зберігається і використовується розпорядниками інформації, має бути максимально обмеженим і використовуватися лише з метою та у спосіб, визначений законом. Закон встановлює, що розпорядники інформації, які володіють інформацією про особу, зобов'язані: надавати її безперешкодно і безкоштовно на вимогу осіб, яких вона стосується, крім випадків, передбачених законом; використовувати її лише з метою та у спосіб, визначений законом; вживати заходів щодо унеможливлення несанкціонованого доступу до неї інших осіб; виправляти неточну та застарілу інформацію про особу самостійно або на вимогу осіб, яких вона стосується. Зберігання інформації про особу не повинно тривати довше, ніж це необхідно для досягнення мети, задля якої ця інформація збиралася. Відмова особі в доступі до інформації про неї, приховування, незаконне збирання, використання, зберігання чи поширення інформації можуть бути оскаржені [2; 7; 9].

Крім того Закон «Про доступ до публічної інформації» (ст. 6-8) визначає, що публічна інформація з обмеженим доступом поділяється на конфіденційну інформацію (*інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень, та яка може поширюватися у визначеному ними порядку за їхнім бажанням відповідно до передбачених ними умов*); таємну інформацію (*інформація, розголошення якої може завдати шкоди особі, суспільству і державі, це інформація, яка містить державну, професійну, банківську таємницю, таємницю досудового розслідування та іншу передбачену законом таємницю*); службову інформацію. При цьому до службової може належати інформація (ст. 9): що міститься в документах суб'єктів владних повноважень, які становлять внутрівідомчу службову кореспонденцію, доповідні записки, рекомендації, якщо вони пов'язані з розробкою напряму діяльності установи або здійсненням контрольних, наглядових функцій органами державної влади, процесом прийняття рішень і передують публічному обговоренню та/або прийняттю рішень; зібрана в процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, у сфері оборони країни, яку не віднесено до державної таємниці. Документам, що містять інформацію, яка становить службову інформацію, присвоюється гриф «для службового користування». Перелік відомостей, що становлять службову інформацію, який складається органами державної влади, органами місцевого самоврядування, іншими суб'єктами владних повноважень, у т. ч. на виконання делегованих повноважень, не може бути обмеженим у доступі» [7; 9].

Одним із шляхів забезпечення доступу до публічної інформації є надання інформації за запитами. Запит на інформацію – це прохання особи до розпорядника інформації надати публічну інформацію, що знаходиться у його володінні. Запитувач має право звернутися до розпорядника інформації із запитом на інформацію незалежно від того, стосується ця інформація його особисто чи ні, без пояснення причини подання запиту. Запит на інформацію може бути індивідуальним або колективним. Запити можуть подаватися в усній, письмовій чи іншій формі (поштою, факсом, телефоном, електронною поштою) на вибір запитувача чи у формі особистого звернення. Письмовий запит на інформацію подається в довільній формі, або ж шляхом заповнення відповідних форм запитів на інформацію, які можна отримати в розпорядника інформації та на його офіційному

веб-сайті, й має містити: ім'я (найменування) запитувача, поштову адресу або адресу електронної пошти, а також номер засобу зв'язку, якщо такий є; загальний опис інформації або вид, назву, реквізити чи зміст документа, щодо якого зроблено запит, якщо запитувачу це відомо; підпис і дату за умови подання запиту в письмовій формі. У разі якщо з поважних причин (інвалідність, обмежені фізичні можливості) особа не може подати письмовий запит, його має оформити відповідальна особа з питань доступу до публічної інформації, обов'язково зазначивши в запиті своє ім'я, контактний телефон, та надати копію запиту особі, яка його подала (ст. 19 Закону) [2; 3; 7; 9].

Міністерство юстиції України роз'яснюючи право на доступ до інформації, як елемент правового статусу особи, звертає увагу на те, що право на звернення та право на доступ до публічної інформації хоча й тісно пов'язані між собою і є доволі подібними інструментами взаємодії з владними органами, все ж базуються на різних за своєю природою правах людини. Тому, як визнає Мінюст, «дуже часто виникають проблеми щодо розмежування звернення громадянина та запиту на інформацію». Важливо усвідомити, що основна відмінність звернення від запиту в тому, що за зверненням від його адресата вимагається щось зробити, а за запитом – лише надати інформацію чи копію документу. Мінюст наголошує, що відповідно до ст. 19 Закону «Про доступ до публічної інформації» «під запитом на інформацію розуміється прохання особи до розпорядника інформації надати публічну інформацію, що знаходиться у його володінні» [2; 7; 9]. А право на звернення – це викладені в письмовій або усній формі пропозиції (зауваження), заява (клопотання) і скарги (ст. 3 Закону «Про звернення громадян»), до суб'єктів владних повноважень, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, засобів масової інформації [7; 12]. Крім того, варто знати, що в зверненнях порушуються питання, що стосуються відстоювання прав і законних інтересів громадянина та пропозицій до діяльності суб'єктів владних повноважень, викриття їх недоліків (зауваження) в роботі. Зокрема, Закон України «Про звернення громадян» передбачає, що в зверненні має бути зазначено прізвище, ім'я, по-батькові, місце проживання громадянина, викладено суть порушеного питання, зауваження, пропозиції, заяви чи скарги, прохання чи вимоги. Звернення може бути усним (викладеним громадянином і записаним посадовою особою на особистому

прийомі) чи письмовим (надісланим поштою або переданим громадянином до відповідного органу, установи особисто чи через уповноважену ним особу). Звернення може бути подано окремою особою (індивідуальне) чи групою осіб (колективне) [7; 12]. А в запитах на інформацію мова йде саме про надання публічної інформації, якою володіє або повинен володіти її розпорядник. І запитувачами публічної інформації відповідно до Закону «Про доступ до публічної інформації» є фізичні, юридичні особи та об'єднання громадян без статусу юридичної особи. При цьому громадянин має право звернутися до розпорядника інформації із запитом індивідуальним або колективним незалежно від того, стосується ця інформація його особисто чи ні, без пояснення причини подання запиту [7; 9]. Крім того, між зверненням і запитом є й формальні відмінності, зокрема, в порядку їх оформлення, процедурі реєстрації та обліку, суб'єкті подання, строків розгляду, в порядку отримання інформації та відповіді на звернення [2; 7].

Відповідно до Закону «Про доступ до публічної інформації» (ст. 20) розпорядник інформації має надати відповідь не пізніше 5 робочих днів із дня отримання запиту. Разом із цим, строк розгляду запиту розпорядник інформації може продовжити до 20 робочих днів у разі, якщо запит стосується надання великого обсягу інформації або потребує пошуку інформації серед значної кількості даних. Про продовження строку розпорядник інформації повідомляє запитувача в письмовій формі не пізніше п'яти робочих днів із дня отримання запиту. Однак, якщо запит на інформацію стосується інформації, необхідної для захисту життя чи свободи особи, щодо стану довкілля, якості харчових продуктів і предметів побуту, аварій, катастроф, небезпечних природних явищ та інших надзвичайних подій, що сталися або можуть статись і загрожують безпеці громадян, відповідь має бути надана не пізніше 48 годин із дня отримання запиту [2; 7; 9].

Інформація на запит надається безкоштовно, а якщо задоволення запиту на інформацію передбачає виготовлення копій документів обсягом більш як 10 сторінок, запитувач зобов'язаний відшкодувати фактичні витрати на копіювання та друк. При наданні особі інформації про себе та інформації, що становить суспільний інтерес, плата за копіювання та друк не стягується (ст. 21 Закону «Про доступ до публічної інформації») [2; 3; 7; 9].

В Законі «Про доступ до публічної інформації» (ст. 22) передбачені виключні випадки відмови в задоволенні запиту

розпорядниками інформації: коли він не володіє інформацією і не зобов'язаний відповідно до його компетенції, передбаченої законодавством, володіти інформацією, щодо якої зроблено запит, або коли інформація, що запитується, належить до категорії інформації з обмеженим доступом, або особа, яка подала запит на інформацію, не оплатила фактичні витрати, пов'язані з копіюванням або друком, а також у разі недотримання вимог до запиту на інформацію. У відмові в задоволенні запиту на інформацію має бути зазначено прізвище, ім'я, по батькові та посаду особи, відповідальної за розгляд інформаційного запиту, дату відмови, мотивовану підставу відмови, порядок оскарження відмови та підпис. Відмова в задоволенні запиту на інформацію надається в письмовий формі. Водночас, Законом передбачається, що відповідь розпорядника інформації про те, що інформація може бути одержана запитувачем із загальнодоступних джерел, або відповідь не по суті запиту вважається неправомірною відмовою в наданні інформації [2; 7; 9].

Рішення, дії чи бездіяльність розпорядників інформації можуть бути оскаржені до керівника розпорядника, вищого органу або суду. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності розпорядників інформації до суду здійснюється відповідно до Кодексу адміністративного судочинства України. При цьому запитувач має право оскаржити: відмову в задоволенні запиту на інформацію; відстрочку задоволення запиту на інформацію; ненадання відповіді на запит на інформацію; надання недостовірної або неповної інформації; несвоєчасне надання інформації; невиконання розпорядниками обов'язку оприлюднювати інформацію відповідно до ст. 15 Закону; інші рішення, дії чи бездіяльність розпорядників інформації, що порушили законні права та інтереси запитувача (ст. 23 Закону «Про доступ до публічної інформації») [3; 9].

Закон «Про доступ до публічної інформації» встановлює, що відповідальність за порушення законодавства про доступ до публічної інформації несуть особи, винні у вчиненні таких порушень: ненадання відповіді на запит; ненадання інформації на запит; безпідставна відмова у задоволенні запиту на інформацію; неоприлюднення інформації відповідно до ст. 15 Закону; надання або оприлюднення недостовірної, неточної або неповної інформації; несвоєчасне надання інформації; необґрунтоване віднесення інформації до інформації з обмеженим доступом; нездійснення реєстрації документів; навмисне приховування або знищення інформації чи документів. Закон також

визначає, що особи, на думку яких їхні права та законні інтереси порушені розпорядниками інформації, мають право на відшкодування матеріальної та моральної шкоди в порядку, визначеному законом (ст. 24) [9].

Особливістю Закону України «Про доступ до публічної інформації» є те, що він не поширюється на відносини щодо отримання інформації суб'єктами владних повноважень при здійсненні ними своїх функцій, а також на відносини у сфері звернень громадян, які регулюються спеціальним законом [2; 7].

Важливо зауважити, що Закон «Про доступ до публічної інформації» (ст. 14) зобов'язав розпорядників інформації визначати спеціальні місця для роботи запитувачів з документами чи їх копіями, а також надавати право робити виписки з них, фотографувати, копіювати, сканувати, записувати на будь-які носії інформації, а також мати спеціальні структурні підрозділи або призначати відповідальних осіб для забезпечення доступу до інформації [2; 7; 9]. Однак, саме з цим положенням виникає проблема забезпечення права на доступ до інформації, а також захисту такого права в суді. Саме «при розгляді у суді справ про відмову у наданні інформації, виникають певні труднощі щодо визначення відповідача та належного забезпечення прав громадян на доступ до публічної інформації, тобто є незрозуміло, кого ж вважати відповідачем по справі – розпорядника інформації чи структурний підрозділ або відповідальну особу, чи розпорядника інформації в особі відповідного структурного підрозділу або відповідальної особи, адже всі вони є суб'єктами відносин у сфері доступу до публічної інформації. До того ж, виходить, що самостійний суб'єкт має в своєму складі такого ж самостійного суб'єкта» [19, с.352].

Наступною проблемою ненадання або неналежного надання публічної інформації є недостатнє фінансування і слабка матеріальна база деяких розпорядників інформації, які не можуть своєчасно виконати положення Закону про обов'язок оприлюднити певну інформацію невідкладно, але не пізніше ніж через 5 робочих днів із дня затвердження документа. Водночас чітко визначити, в яких саме джерелах ця інформація повинна бути оприлюднена, адже в розпорядника інформації може не бути офіційного веб-сайту чи свого власного друкованого органу, де б така інформація оприлюднювалася, або ж запитувач не має доступу до Інтернету. Можливо варто внести зміни в норми Закону «Про доступ до публічної інформації», щоб

суб'єкти інформації мали можливість оприлюднювати свої рішення та інші документи таким способом, що відповідає їхньому матеріальному становищу та не ускладнює донесення до населення такої інформації [19, с.352-353].

Великою проблемою в Україні є корупція, тому доцільним є створення, незалежного від влади і наділеного повноваженнями розгляду скарг від громадян щодо порушення їхнього права на інформацію, органу або омбудсмена з права на інформацію, який би здійснював контроль за дотриманням Закону «Про доступ до публічної інформації» [18, с.55].

Також варто, з метою значного полегшення доступу громадян до публічної інформації, створити єдиний веб-сайт, тобто єдиний пункт доступу, на якому б розміщувалась інформація про діяльність усіх державних органів та органів місцевого самоврядування, а також рішення які прийняті цими органами чи їх посадовими особами [6, с.336].

Таким чином, прийняття Закону «Про доступ до публічної інформації» (2011) [9], що за якістю свого тексту посідає 22 місце у світі [2], стало великим кроком у задоволенні інтересів громадян України в сфері доступу до публічної інформації, адже «надає громадянам право бути учасником у вирішенні місцевих проблем, а також право бути обізнаним із діяльністю та результатами такої діяльності органів державної влади» [19, с.353].

Дослідженнями окремих питань щодо правового регулювання права громадянина на доступ до публічної інформації займалося багато науковців, проте, ряд проблем у даній галузі й досі потребують подальшого детальнішого дослідження, аналізу та вирішення. Зокрема, з метою гарантованості кожній особі у відкритості, доступності інформації, що знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, тобто повноцінного забезпечення права громадян України на доступ до публічної інформації, «варто переглянути чинні нормативні акти, які стосуються доступу до публічної інформації та внести деякі зміни до них, щоб не виникало незрозумілості та не порушувались права громадян на доступ до публічної інформації та отримання повної, своєчасної і необхідної інформації» [19, с.354].

Список використаних джерел та літератури:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. із змінами від 02.06.2016 р. // Відомості Верховної Ради України (далі – ВВР), 1996, № 30, ст. 141.

2. Доступ до інформації в Україні // Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Доступ_до_інформації_в_Україні

3. Доступ до публічної інформації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.president.gov.ua/public-info/access

4. Етика інформацій // Свобода (Джерзі Сіті). – 1950. – Ч. 297 – 22 грудня. – С. 2.

5. Карась Є. Проблематика доступу до публічної інформації в громадянському суспільстві України / Є. Карась // Гілея : науковий вісник. – 2013. – № 73. – С. 340-342.

6. Національні та міжнародні механізми фінансування громадянського суспільства. Міжнародні заходи зміцнення довіри між державою та громадянським суспільством. – К. : Фенікс, 2011. – 336 с

7. Право на доступ до інформації як елемент правового статусу особи. Роз'яснення Міністерства юстиції України від 03.05.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0012323-12

8. Про відшкодування фактичних витрат на копіювання або друк документів, що надаються за запитами на інформацію. Розпорядження Керівника Державного управління справами від 18.09.2017 р. № 222.

9. Про доступ до публічної інформації. Закон України від 13.01.2011 р. із змінами від 09.04.2015 р. // ВВР, 2011, № 32, ст. 314.

10. Про затвердження граничних норм витрат на копіювання або друк документів, що надаються за запитом на інформацію. Постанова Кабінету Міністрів України від 13.07.2011 р. № 740.

11. Про затвердження Переліку відомостей, що становлять службову інформацію в Адміністрації Президента України. Розпорядження Глави Адміністрації Президента України від 09.02.2017 р. № 9.

12. Про звернення громадян. Закон України від 02.10.1996 р. із змінами від 02.06.2016 р. // ВВР, 1996, № 47, ст. 256.

13. Про інформацію. Закон України в редакції від 13.01.2011 р. із змінами від 06.12.2016 р. // ВВР, 2011, № 32, ст. 313.

14. Про організацію роботи із забезпечення Адміністрацією Президента України доступу до публічної інформації. Розпорядження Глави Адміністрації Президента України від 16.03.2016 р. № 29.

15. Про першочергові заходи щодо забезпечення доступу до публічної інформації в допоміжних органах, створених Президентом України. Указ Президента України від 05.05.2011 р. № 548 із змінами і доповненнями від 17.11.2014 р. № 883.

16. Про систему обліку публічної інформації в Адміністрації Президента України. Розпорядження Глави Адміністрації Президента України від 16.03.2016 р. № 30.

17. Садовська А. Л. Посилення гарантій права на доступ до публічної інформації в системі комунікацій між державою та громадянами / А. Л.

Садовська // Актуальні проблеми державного управління. – 2013. – № 2. – С. 169-177.

18. Стадник Р. Відкритість органів влади в контексті законодавства про доступ до публічної інформації / Р. Стадник // Публічне управління: теорія та практика. – 2012.– № 2. – С. 55-59.

19. Ярема О. Г. Право громадян на доступ до публічної інформації / О. Г. Ярема, І. В. Височанська // Сучасний конституціоналізм: проблеми теорії та практики (до 20-ї річниці Конституції України): матеріали наукового семінару (24 червня 2016 р.) / упор. М. В. Ковалів. – Львів: ЛьвДУВС, 2016. – С. 351-354.

Ю.В. Циганюк,
кандидат юридичних наук
Д.В. Мевша,
(м. Хмельницький)

КОРОТКА ХАРАКТЕРИСТИКА ШЛЮБУ, ЙОГО УКЛАДАННЯ ТА РОЗІРВАННЯ, ПРАВ ТА ОБОВ'ЯЗКІВ ПОДРУЖЖЯ

Частиною першою ст. 21 СК України встановлено, що шлюбом є сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований у органі державної реєстрації актів цивільного стану.

Проживання однією сім'єю жінки та чоловіка без шлюбу не є підставою для виникнення у них прав та обов'язків подружжя (ч. 2 ст. 21 СК України).

Релігійний обряд шлюбу не є підставою для виникнення у жінки та чоловіка прав та обов'язків подружжя, крім випадків, коли релігійний обряд шлюбу відбувся до створення або відновлення органів державної реєстрації актів цивільного стану (ч. 3 ст. 21 СК України).

Для того, щоб особа могла вступити у шлюб, вона має досягнути шлюбного віку. Шлюбний вік для чоловіків та жінок встановлюється у вісімнадцять років. Особи, які бажають зареєструвати шлюб, мають досягти шлюбного віку на день реєстрації шлюбу (ст. 22 СК України).

Право на шлюб мають особи, які досягли шлюбного віку. За заявою особи, яка досягла шістнадцяти років, за рішенням суду їй може бути надано право на шлюб, якщо буде встановлено, що це відповідає її інтересам (ст. 23 СК України).

Охман О. В.
ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ОСОБИСТІСТЬ ЗЛОЧИНЦЯ» **132**

Парандій В.О.
СПРАВА «ГОНГАДЗЕ ПРОТИ УКРАЇНИ» – БЕЗКАРНІСТЬ ВБИВАЄ **136**

Рапацька О.А.
ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ АДВОКАТА ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ **140**

Рижук І.В.
ОКРЕМІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ОМБУДСМЕНІВ В УКРАЇНІ **144**

Слободзяний О.А.
МОБІНГ: ПОНЯТТЯ, РІЗНОВИДИ, ПРИЧИНИ, НАСЛІДКИ **149**

Соловйова О.О.
ПРАВОВЕ ПРИЗНАЧЕННЯ ПРИМИРНОЇ КОМІСІЇ У ВИРІШЕННІ КОЛЕКТИВНИХ ТРУДОВИХ СПОРІВ **155**

Ткаченко А.В.
НЕДОЛІКИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДПУСТОК ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ **157**

Трембіцький А.М.
ПРАВО ГРОМАДЯН НА ДОСТУП ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ **164**

Циганюк Ю.В., Мевша Д.В.
КОРОТКА ХАРАКТЕРИСТИКА ШЛЮБУ, ЙОГО УКЛАДАННЯ ТА РОЗІРВАННЯ, ПРАВ ТА ОБОВ'ЯЗКІВ ПОДРУЖЖЯ. **178**